

Bemærkninger til udkast til skarvforvaltningsplan

Af Christian Wedell-Neergaard, formand for Dansk Laksefond

Udkast til skarvforvaltningsplan er i sin nuværende form reelt ikke en plan.

Den må kritisk omskrives for at leve op til sine formål. Såfremt en sådan omskrivning ikke finder sted, må den betragtes som uegnet som ramme for fremtidens skarvforvaltning.

Planen lider af tre fundamentale svagheder:

1. Lav plan-kvalitet uden sammenhæng mellem mål, status og virkemidler.
2. Forsimplet naturforståelse med negligering af hensyn til fisk og fiskebestande
3. Øvrige kritiske forhold omkring prioriteringer, ressourcer og virkemidler

Disse punkter uddybes nedenfor.

Er planens forfattere bekendt med situationen ved de danske vandløb?

Før 2010 var en sommerdag ved åen et studie i variation. Der var flokke af strømskaller som snappede insekter i overfladen, afbrudt af et større plask når stallingen fangede en majflue. På de rolige aftener kunne man kigge udover ti, tyve, ja måske 100 aktive fisk i overfladen. I de rolige høller var der aborrer og i bagvandet måske en stor gedde. Havørreder og laks var de store fisk; laksen var så småt ved at få fodfæste igen i åen.

Det tegnede godt.

Åens dambrug blev nedlagt. Vandet blev rensat endnu bedre. Åen blev lagt tilbage i sine naturlige sving og fik sit frie løb igen. Der blev etableret gydebanks. Samfundet og de frivillige brugte millioner af kroner og utallige timer på at forbedre forholdene for fiskene. Men antallet af fisk faldt.

En sommeraften i juni 2021 er der ikke meget liv i overfladen.

Der er enkelte storlaks i åen (glædeligt som de laks er særlig robuste over for skarv!), men de mange små fisk er væk. Der er blevet stille på overfladen. Stallingen er væk. Strømskallen er væk. Ser man en ring på overfladen er man glad. Og tænker tilbage på præ-skarv tiden, hvor man kunne se 50 ringe på overfladen.

Så dét er situationen: Åen har biologisk set ikke haft det bedre i nyere tid, men antallet af fisk har aldrig været lavere. Skarvflokken har været der, og åen er næsten tom for fisk.

Ad. Lav plan-kvalitet uden sammenhæng mellem mål, status og virkemidler

Denne plan bygger videre på en foregående plan med samme sigte. Den bør derfor have en systematik, hvor den nye plans indhold er bestemt af status – dvs. udviklingen inden for området generelt set og målopfyldelsesgrad i forhold til de enkelte delmål. Når man kender hovedmål, delmål og status i forhold til delmål skal virkemidler og ressourcer allokeres, så der opnås en logisk sammenhæng mellem hvad der er situationen som vi kender den, hvad man ønsker at opnå og hvilke midler man anvender. Dette er helt gængse principper for at opnå en god plankvalitet.

Udkastet til skarvforvaltningsplan indeholder en hel overfladisk beskrivelse af den hidtidige forvaltning (kap 3, mindre end 1 side!) samt en såkaldt effektvurdering (afsnit 4.3.), der beskriver hvad man har gjort inden for delområder.

Der er ingen – ingen! – systematisk beskrivelse af, hvad vi ved om status i forhold til planens (del)mål. Det betyder, at planen reelt ikke er en plan. Med dens fravær af tydelighed i forhold til målopfyldelsesgrad efterlader planen indtrykket af at være en syltekrukke og legitimering af status quo.

(På side 51 finder man rent faktisk en ganske kort, lakonisk beskrivelse af, hvordan DTU Aqua har vurderet skarvens effekt på forskellige fiskearter. Denne viden anvendes tilsyneladende ikke i planen. Eller også vælger planens forfatter at opfatte det som irrelevante, at fiskebestande er forsvundet eller er sårbare som følge af skarv prædation).

For illustrationens skyld er nedenfor medtaget en oversigt, der viser, hvordan man bør omarbejde planen, så planens indhold udledes på basis af planens mål og hvad vi ved om status i forhold til planens delmål. Ellers bygger planen bare videre på noget som ikke virker.

Skarvforvaltningsplanens formål		Til hvilken grad er formål opfyldt		Brug for handling i ny planperiode
Overordnet mål med planen	'at bevare en levedygtig bestand af skarv som del af den danske natur samt gennem forvaltningsredskaber på lokalt plan at mindske konflikter med fiskeri og reducere prædation på sårbare fiskebestande'	Ikke opfyldt	fsva fiskebestande	Brug for handlinger, der reducerer prædation
Delmål	1. Levedygtig bestand af skarv i Danmark	Er opfyldt		Ikke behov
	2. Reducere prædation på sårbare fiskebestande	Ikke opfyldt		Er behov
	3. Reducere skarvprædationen på ungfisk og smolt	Ikke opfyldt		Er behov
	4. Minimere skade på sårbare kyst fiskebestande	Ikke opfyldt		Er behov
	5. Minimere skade på fangster i bundgarn og ruser	Ikke vurderet		
	6. Understøtte en koordineret indsats	Ikke opfyldt		Er behov,
	7. Rekreative muligheder og mindre konflikt	ikke for fisk		Delvist behov
	8. At minimere skarvens prædation på ål	Ikke opfyldt		Er behov

Det beskrives at planen i sine principper og virkemidler er konsistent med flere tidligere planperioder (se kap. 3), hvilket fremstår dybt problematisk og uansvarligt i lyset af, at situationen for en række delmål er kritiske og i øvrigt er blevet forværret i nuværende planperiode. Ansvarlig forvaltning vil i en sådan situation være at stoppe op og fundamentalt revurdere indsats og ressourcer. Eksempelvis hvorvidt princippet om lokale tiltag er tilstrækkeligt.

Ad. Naturforståelse med negligering af hensyn til fisk og fiskebestande

En gennemgang af skarvforvaltningsplanen i sin helhed afslører den gennemgående tone i teksten, at skarvbestanden – trods fyldord som 'balanceret forvaltning' - skal kunne udvikle sig som den nu engang udvikler sig. Øvrig natur og fiskeliv er en residual; en grå masse som vi kan justere lidt på 'ved lokale tiltag'.

Det er udmærket, at planen navngiver enkelte fiskearter som laks, ørred, stalling og snæbel, men man bør spørge hvorfor disse fisk skulle være væsentligere at beskytte end de andre fisk som er truede som følge af skarv prædation. Hvad med strømskallen som er forsvundet mange steder? Betyder den noget for Miljøstyrelsen?

Mange steder i teksten er der ikke blot tale om en bestemt tone, men om et indhold som er faktisk forkert. Her er et eksempel på en tekst (side 11), der er så fejlbehæftet og næsten demonstrativt afvisende af feltets forskningsresultater, at den i sig selv burde diskvalificere en dansk styrelse som afsender af forvaltningsplanen:

'I de seneste par år (nej, siden 2009), er skarverne begyndt at søge føde i mindre (og større, ja alle) vandløb, hvor de kan have (hvor de har) en negativ påvirkning på ikke fuldt udvokset laks, ørred og stalling (og på fuldt udvoksede stalling og ørred og mange andre fisk, såsom strømskalle, aborre og søørred,).

Den seneste dokumentation af skarvers effekt på fiskene i vandløbene, viser med skræmmende tydelighed, at situationen er helt uholdbar og at formuleringer som ovenstående er helt ude af trit med forskningen.

Som en fond med særlig fokus på laks, er det især bekymrende at det nu er dokumenteret, at skarverne ikke blot æder 50% af smoltene, men også kraftigt reducerer antallet af vilde lakse-unger, der overlever til smolt alderen. Danmark er internationalt forpligtet til at beskytte truede arter som laks, snæbel, lampretter og stavsild gennem konventioner som OSPAR, Natura 2000 og Bern konventionen. Specifikt for laks er Danmark som EU-medlem forpligtet til aktivt at arbejde for styrkelse af laksebestande gennem NASCO og at følge NASCO/ICES anbefalinger. Dette sker ikke i øjeblikket. Når man har dokumentation for en voldsom negativ påvirkning af beskyttede arter, er det Miljøstyrelsens opgave at lave tiltag, der kan afhjælpe problemet. Her burde forvaltningsplanen for skarv, være det vigtigste værktøj, men som den foreligger nu, yder den ingen reel beskyttelse for truede fisk.

Ad. Øvrige kritiske forhold omkring prioriteringer, ressourcer og virkemidler

Planen er insisterende på 'lokal handling', uden at drøfte hvad der ville være alternativet til lokal handling. Dette er ikke i tråd med forskningsresultaterne, der i den grad dokumenterer at der ikke er tale om 'lokale' konflikter, men derimod at skarven påvirker fiskebestanden i alle danske vandløb, alle søer og alle kystområder. Hvordan kan man bruge udtrykket lokale konflikter uden at tale mod bedre vidende? Problemet med lokal handling er, at det ofte lige så godt kan oversættes til 'ingen handling', i den forstand at lokal handling primært sker når lokale ildsjæle foranlediger en indsats baseret på, hvad de (tilfældigt) måtte have observeret. Såfremt man reelt ønsker at betragte 'lokal handling' som et seriøst værktøj vil det være en ganske krævende strategi at gennemføre, nemlig:

- Systematisk daglig overvågning af tusindvis af km. vandløb, fjordindløb, åmundinger og søer mhp. hvorvidt skarv fouragerer på sårbare fiskebestande.
- Indrapportere hændelser og et system, der sikrer øjeblikkelig handling
- Øjeblikket skræmme, bortskyde og anden handling for at undgå skader på sårbare fiskebestande

Ønsker/kan Miljøstyrelsen prioritere ressourcer til en sådan reel 'lokal indsats'?

- Planen skriver, at det i visse tilfælde kan give mening at koordinere indsatsen mod skarv over en periode, og at det er op til lokale foreninger eller sammenslutninger at finde frivillige til at deltage i en koordineret indsats og udføre bortskræmning og regulering. Det hedder også, at det er op til de frivillige selv at udføre og planlægge den koordinerende indsats samt at kontakte den lokale enhed af Naturstyrelsen med ønsket om at få den nødvendige rådgivning og information. Heraf må man slutte, at såfremt der ikke kan mobiliseres et antal frivillige, vil indsatsen ikke blive gennemført. Det er svært at se dette som andet end at Miljøstyrelsen a priori løber fra ansvaret. Enten er det en national opgave at beskytte sårbare bestande (en opgave som skal varetages uanset om der møder frivillige frem eller ej) eller også er det ikke en national opgave, trods forpligtende internationale aftaler.

Så man bør spørge: Anser Miljøstyrelsen det for vigtigt at beskytte sårbare fiskebestande?

- I planen skrives, at der er 'derfor i denne forvaltningsplan et øget fokus på områder, hvor skarven kan have en negativ påvirkning af sårbare fiskebestande.' Men der er ingen konkret udpegning af disse områder og en anvisning af handlemuligheder disse steder. Kritiske områder er generelt i alle vandløb og søer, åudmundinger, passager ind til fjorde, særlige trækruter, etc. Tabel 4.2. indeholder ganske vist oversigt over områder, men er overfladisk og åbenlyst ikke tilstrækkelig omfattende.
- Bekymringen stiger yderligere, når det videre i planen hedder, at skarvarbejdsgruppen senere vil drøfte 'en eventuel udvidelse af mulighederne for regulering til også at omfatte såkaldte flaskehalse for sårbare vandrefisk'. Det er svært at se denne formulering som andet end den direkte modsætning til de ellers så pæne ord om 'balanceret forvaltning': Hvis man ikke vil regulere ved flaskehalse, så giver det jo ikke mening at give indtryk af, at man bekymrer sig om sårbare fiskebestande.
- Og videre: Det siges direkte, at 'Mulighederne for regulering af skarv er de samme i denne forvaltningsplan, som Forvaltningsplan for skarv 2016-2020', hvilket igen-igen viser at planen ikke tyder på en reel interesse i at forbedre situationen for sårbare fiskebestande.

- Der tillades en ny skarv koloni at opstå på Langli i Ho bugt, nær udløb af vandløb med snæbel, m.fl. Hvad er logikken i dette, jf. skarvsituationen i dag kontra situationen for sårbare fiskebestande?
- Forvaltningsplanen skal (...) afdække, hvor der er brug for forskning og udvikling (side 3). Men planen afdækker ikke dette nærmere og forholder sig ikke til relevant forskning på området.
- Der henvises til, at skarv ikke må udgøre 'uacceptable gener for fiskebestande' (side 9), uden at dette specificeres. Hvad er unacceptable gener? Er det eksempelvis (u)acceptabelt, at stallingbestanden er opædt fra vandløb og i andre er dens eksistens truet – eller at bækørredbestanden er decimeret i alle undersøgte vandløb? Eller at laksesmolt udtræk fra vandløb halveres som følge af skarv? Det er beklageligt, at planen end ikke ulejlig sig med at definere nøglebegreber.
- Planen indeholder en umotiveret beskrivelse af, at skarven 'giver på mange måder mulighed for rekreative oplevelser'. Såfremt planen har en oprigtig interesse for rekreative oplevelser i naturen, burde den indeholde en vurdering af omfanget af det tab af rekreative naturoplevelser som skarven forårsager ved at den har umuliggjort eller stærkt reduceret lystfiskeri i eksempelvis 500-700 km vandløb, hvor der tidligere var en bestand af stalling. Er Miljøstyrelsen interesseret i at skabe viden om det tab af rekreative værdier som skarven forårsager?

Her er den plan, som Dansk Laksefond mener er tvingende nødvendig:

- 1) Gennemfør en systematisk analyse af status for hovedmål og delmål
- 2) Definerer hvad der forstås ved unacceptable gener
- 3) Fastslå princippet om, at skarven skal have en gunstig status
- 4) Beskriv et bestandsmål, eks. 20.000 individer skarv, dvs. med stor margin en gunstig status
- 5) Beskriv de indsatser som skal til for at opnå denne bestandsstørrelse
- 6) Fastslå vigtigheden af at beskytte fiskebestande
- 7) Dokumentér at Miljøministeriet afsætter de nødvendige midler til dette
- 8) Beskriv hvilken forskning/viden der er behov for i forhold til effektiv håndtering af området